

PRECIZĂRI CU PRIVIRE LA VIAȚA ȘI ACTIVITATEA EPISCOPULUI GRIGORE MAIOR

Viorel CIUBOTĂ

ABSTRACT: *The article brings some inedited information regarding the first Romanian students from the Urbano Collegio from Roma, information that adds up to the one article published until now and that establishes more accuracy of the main moments of the studies of Grigore Maior from the Urbano Collegio from Roma.*

KEYWORDS: *Grigore Maior, De Propaganda Fide, Urbano Collegio, Silvestro Caliani, Romanians from Transylvania.*

Una dintre cele mai strălucite instituții de învățământ a lumii creștine a fost și este, fără îndoială, Colegiul Urban „De Propaganda Fide”, înființat la Roma în anul 1622 și având drept scop formarea de misionari care să fie trimiși în toată lumea pentru a răspândi credința catolică. Partea răsăriteană a Europei fiind considerată teritoriu misionar, de obicei absolvenții din această zonă se întorceau în țările lor de origine, unde tocmai se constituiau sau se consolidau eparhii greco-catolice (Transilvania, Ungaria, Croația etc). De obicei absolvenții Colegiului Urban depuneau un jurământ, la terminarea studiilor, că vor trimite rapoarte, anual, despre starea lucrurilor din țările lor de origine, care constituie o sursă inepuizabilă de informații pentru istoricii actuali.

În anul 2016, beneficiind de sprijinul generos al Institutului Pio Romeno din Roma (rectorul dr. Gabriel Buboși și adjunctul său, părintele Vasile Man), dar și a lui Giovanni Frosci și dr. Marco Turchetti de la Arhiva de la Propaganda Fide, am putut aprofunda cercetările privind studenții de pe teritoriul de astăzi al României din primii o sută de ani de activitate a colegiului. Este de remarcat că din veacul al XVII-lea avem doar două nume de studenți transilvăneni din cei aproximativ 450 pe care i-a avut colegiul: Nicolo di Pietro „transilvano, studente di Logica” și în anul 1695 Pietro Bono „transilvano”¹.

Trebuie remarcat că în sinodul general din 8 iunie 1702 al episcopiei greco-catolice din Transilvania s-a hotărât ca cinci tineri, cei mai dotați, să fie trimiși la școlile

¹ Archivio della Congregazione di Propaganda Fide (în continuare, APF), *Scritture riferite nei Congressi Collegio Urbano dall'istituzione fino al 1677*, f. 61 și 269v.

din Viena, Tîrnavia și Roma pentru studiul artelor liberale și a Sfintei Teologii („*Tum ut juvenes quinque, qui optimis essent ab ingenio dotati praesidiis, in singulos annos extra Transilvanicos fines darentur Viennam, Tyrnaviam ac Romam ad bonos mores, ad artium liberalium studia atque ad sacras literas diligenter informandi*”²).

În primele patru decenii ale veacului al XVIII-lea, aceste deziderate au rămas doar niște intenții generoase, climatul politic din Transilvania nefiind deloc propice pentru biserica greco-catolică română, dar este de remarcat că nici pentru celelalte biserici (catolică sau armeană). Abia în anul 1729 îl întâlnim pe armeanul Luca Werzelles la Colegiul Urban³. În anul 1735 întâlnim deja doi armeni transilvăneni în anul I la Filosofie: doi Sebastiano, amândoi de 17 ani⁴.

Primul dintre episcopii români transilvăneni care a deschis și în acest domeniu un drum extrem de benefic pentru cultura românească, a fost marele episcop Inochentie Micu Klein care, în tumultul luptelor pe care le ducea cu nobilimea Transilvaniei pentru recunoașterea națiunii române, a avut în centrul preocupărilor sale și pregătirea în institute de prestigiu de tineri români atât de necesari pentru ridicarea poporului român. Prilejul s-a ivit în anul 1736, când episcopul a reușit să încheie contractul de schimb al Domeniului Gherla și Sâmbăta de Jos cu Domeniul Blajului, ceea ce a dus la o creștere însemnată a veniturilor episcopiei, de la 3000 la 6000 de florini⁵. În contractul de închiriere se prevedea expres că o parte a veniturilor se va folosi pentru întreținerea la colegiul De Propaganda Fide a trei studenți. Episcopul Klein scrie încă din anul 1736 Camerei Aulice și cere bani pentru a putea trimite la Roma fără întârziere trei tineri. El cerea câte 200 florini de fiecare pentru drum și 200 de fiecare pentru îmbrăcăminte⁶. După cum se poate vedea, suma este mai mare decât se prevedea în contract pentru întreținerea celor trei studenți la Roma, 972 de florini⁷.

Episcopul și-a pus în aplicare planul și într-adevăr a obținut banii necesari, trimițând trei tineri la Roma, după cum aflăm din două scrisori trimise din Blaj, una în 2 mai 1737 și cealaltă în 14 octombrie 1737, dar și dintr-o notă aflată în arhiva congregației, datând din 1 septembrie 1736, din care rezultă că banii au fost virăți în Banco di Sancto Spirito, în contul studiilor a trei *alumni* transilvăneni⁸. Din scrisoarea din 2 mai 1737 aflăm numele unuia dintre cei trei tineri români trimiși la Roma, Iosif Cotore. În scrisoarea din 14 octombrie 1737 episcopul își exprima durerea față de „*întâmplarea nefericită a alumnilor noștri și trista lor reîntoarcere din Roma, dar, cu toate că nici celor care și-au recunoscut greșeala și s-au pocăit de faptele lor nu le-a fost acordată iertarea și voința superiorilor a fost ca ei să se reîntoarcă de acolo și să-și termine noviciatul aici, la Basiliani*”⁹. Putem specula mult și bine asupra celor întâmplate la

² N. Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani*, Oeni-ponte, 1885, p. 351.

³ APF, *Scritture riferite nei Congressi Collegio Urbano*, 5, f.272v.

⁴ APF, *Scritti non riferite dell' anno 1734 all il 1740. Catalogo degli alunni del Ven. Collegio Urbano De Propaganda Fide per l'anno MDCCXXXV nel tempo del P.D. Francesco Sofio Tramontana de Pii Operari interim Rettore dell' anno V*, f. 116.

⁵ Dr. Augustin Bunea, *Episcopul Ioan Inocențiu Klein (1728-1751)*, Blaș, 1900, p. 17-18.

⁶ Al. Grama, *Istoria bisericii române*, Blaj, 1884, p. 116-119 și Z. Pâclișanu, *Istoria bisericii române unite*, Ediție îngrijită de pr. Ioan Timbuș, Târgu-Lăpuș, 2006, 232.

⁷ *Ibidem*, p.242.

⁸ APF, *Scritti non riferite dell' anno 1734 all il 1740*, 6, f. 208-209 și 210.

⁹ I. Dumitrescu-Snagov, *Românii în arhivele Romei (secolul XVIII)*, București, 1973, p. 109.

Roma cu cei trei tineri, mai ales dacă printre ei a fost și Grigore Maior, care avea o fire mai colerică, după cum rezultă dintr-o adresă către cardinalul Petra¹⁰, prefectul Sacrei Congregații de Propaganda Fide, datând din 10 iulie 1743, din care aflăm că Maior în duminica sărbătorii Sfinților Petru și Pavel a ieșit seara din colegiu și a mers pe un loc mai înalt ca să urmărească *La Girandola*, o sărbătoare populară care se desfășura în sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel și care culmina cu aprinderea unui foc de artificii în piață¹¹. Oricum, conducerea colegiului a considerat că cei trei trebuie să urmeze întâi noviciatul la o mănăstire baziliană, pentru a se disciplina și a depune voturile călugăriei, și apoi să fie reprimiți la studii!

Noviciatul într-o mănăstire baziliană putea fi făcut, cel mai aproape de Transilvania, la mănăstirea Sfântul Nicolae din Mukacevo, care era pe vremea aceea și sediul episcopiei greco-catolice de Mukacevo. În Transilvania, din lipsă de călugări români bazilieni, deși în actul de schimb din 1736 era prevăzută înființarea unei mănăstiri la Blaj, vor mai trece câțiva ani până la acest eveniment. Din această perioadă există o adresă trimisă de Inochentie Micu din Viena, în 1 octombrie 1738, părintelui protoegumen Grigore Bulko de la mănăstirea Sfântul Nicolae, în care îi dă lămuriri despre noviciatul celor trei tineri români, consacrarea lor, plata pentru întreținerea lor în mănăstire, care urma să fie făcută de Camera Aulică, adăugându-se la cele trei voturi îndătinat depuse de bazilieni și cel al „*deplinei ascultări și perseverări către Venerabila mănăstire din Blaj și superiorii ei, după intenția fondatorilor*”¹². Dar cea mai importantă știre este cea privind numele celor trei tineri: Atanasie Rednic, Silvestru Caliani și Grigore Maior¹³. Ei sunt cei trei tineri plecați la Roma în anul 1737 și trimiși acasă pentru a-și efectua noviciatul într-o mănăstire. Mai trebuie remarcat că însuși Inochentie Micu efectuase, înainte de a fi sfințit episcop, noviciatul la mănăstirea Sfântul Nicolae timp de doar un an (12 iulie 1729 - 23 septembrie 1730)¹⁴!

Menționăm că noviciatul celor trei tineri la mănăstirea Sfântul Nicolae a durat trei ani. Marea majoritate a istoricilor vorbesc de un noviciat de un an, având în minte noviciatul lui Inochentie Micu, uitându-se că acesta s-a desfășurat în condițiile în care el a fost numit episcop de Curtea Imperială care a presionat la episcopul Bizanczy ca procesul să se desfășoare rapid pentru ca unirea religioasă a românilor să nu se prăpădească cu totul¹⁵. Chiar episcopul Aaron scria în anul 1757: „*Quantumvis enim Munkacsini in Novitiatu non unum, sed tres ...consumpserit annos*”. Se păstrează decretul episcopului Gheorghe Blajovszky, episcop între anii 1738-1742, din 13 iulie 1740,

¹⁰ Este vorba de Vincenzo cardinal de Petra, prefect al Congregației între anii 1727-1747 (ro.wikipedia.org/wiki/Congregatio_de_Propaganda_Fide).

¹¹ Focul de artificii era extrem de spectaculos, înălțându-se mii de rachete și obiecte strălucitoare deodată, în formă de evantai, și se desfășura la sfârșitul sărbătorii. Obiceiul data cel puțin din timpul papei Iuliu al III-lea, din veacul al XVI-lea și era organizat la încoronarea papilor sau la sărbătorile religioase. *Révai Nagy Lexikona*, VIII, Budapest, 1913, p. 544 și *A Pallas Nagy Lexikona*, VIII, Budapest, 1894, p. 30.

¹² Ioannicio Basilovits, *Brevis Notitia Foundationis Theodori Koriatovich*, pars II, Cassoviae, p. 174-175 și Augustin A. Pop, „Călugării de la Blaj și rolul lor în viața culturală a neamului”, în *Cultura Creștină*, anul XVII, nr. 4-5, aprilie-mai 1937, p. 311.

¹³ *Ibidem*, p.175.

¹⁴ *Ibidem*, p. 175-176 și Francisc Pall, *Inochentie Micu-Klein Exilul la Roma 1745-1768*, vol. I, Cluj-Napoca, 1997, p.7.

¹⁵ Printre susținătorii acestei idei A. Grama, *op. cit.*, p. 125, Fr. Pall, „Știri noi despre primii studenți trimiși de la Blaj la Roma”, în *Apulum*, XVII, 1979, p. 470.

privind hirotonirea lui Grigore Maior, călugăr din ordinul bazilian, în rangul de diacon și trecerea lui sub jurisdicția episcopului Inochentie Micu: „*significamus praesentibus literis nostris et attestamur honarabilem in Christo fratrem Gregorium Maior Ordinis Divi Basilii Magni actu Diaconum ex Magno Principatu Transylvaniae oriundum, alumnium Caesareo Regium sacro habitu religioso pro Venerabili Monasterio Balasfalvensi ad iurisdictionem Illustrissimi et Reverendissimi Domini Liberi Baronis Domini Innocentii Klain Episcopi Fogarasiensis pertinente indutum.*” Ceremonia depunerii celor trei voturi îndătinat s-a desfășurat în ziua Sfântului Arhanghel Gabriel, în duminica a șaptea după Rusalii, în catedrala mănăstirii Sfântul Nicolae din Mukacevo¹⁶.

În această perioadă la Colegiul Urban din Roma apar noi studenți transilvăneni. Astfel, în 1738 îi găsim pe Cristofor Manuel de 19 ani, armean, student din 7 februarie 1735 și pe Cristofor Isaac, tot de 19 ani, tot armean, student la Teologie din 7 februarie 1735¹⁷. Pe aceiași îi găsim și în anul 1739 la pozițiile 8 și 9 din catalogul studenților¹⁸.

Din 5 septembrie 1741 datează o scrisoare a nunțului papal la Viena, Camillo Paoluci, arhiepiscop de Iconium¹⁹ către Congregazione de Propaganda Fide, în care informează că împărăteasa dorește ca cei trei tineri din Transilvania, Petru Aaron, cleric secular, Grigore Maior și Silvestru Caliani, diaconi ai ordinului Sfântul Vasile cel Mare să fie primiți în colegiu încă din acel an. Mai cere deasemenea, dacă este posibil, ca Petru Aaron să-și termine studiile teologice în doar doi ani de zile²⁰. Scoaterea lui Rednic din cursa pentru Roma se întâmplă după luna mai 1741 și înainte de 1 septembrie 1741 și se prevede înlocuirea lui cu Petru Pavel Aaron, susținut de curtea imperială, probabil în vederea unei eventuale înlocuiri a lui Inochentie Micu! Lucru acesta s-a și întâmplat în anul 1745, conducerea episcopiei fiind preluată de către Aaron în calitate de vicar. Probabil că de la această înlocuire a lui din grupul celor trei s-a tras apoi ura pe care Atanasie Rednic a nutrit-o față de Maior și Caliani, care au fost pedepsiți drastic, primul fiind exilat pe viață la mănăstirea din Mukacevo iar pe al doilea făcându-l portar la mănăstirea din Blaj²¹. Samuil Micu, care l-a cunoscut bine, fiindu-i colaborator, nota: „*Ci cu toate acestea Atanasie clerului și poporului nu era plăcut, că era greu la fire și nu lesne iertător*”²².

Având sprijin atât de sus, din partea Împărătesei Imperiului Habsburgic, cei trei au fost primiți în Colegiul Urban, cu toate că anul, probabil, începuse, și locurile anuale erau ocupate. Aceasta rezultă, după părerea noastră, din faptul că cei trei nu au numere în catalog²³ în primul an de studii. Astfel, la pozițiile 7 și 8 îi întâlnim pe transilvănenii Cristofor Manuel, de 22 ani, de rit armean, student la teologie și Cristofor Isaac, 22 ani, de rit armean, student la teologie, iar după poziția 19, îl găsim fără număr pe Petru Aaron, transilvănean, 28 ani, de rit grec, student

¹⁶ *Episcopia greco-catolică de Mukacevo. Documente*, II, Satu Mare, 2012, p. 83-84.

¹⁷ APF, *Scritti non riferite dall' Anno 1734 all' il 1740*, 6, f.277v-278.

¹⁸ *Ibidem*, f. 295-296.

¹⁹ Arhiepiscop in partibus, deoarece localitatea căzuse de mai bine de 500 de ani sub stăpânirea turcească, fiind cunoscută astăzi sub numele de Konya.

²⁰ APF, *Collegio Urbano dell' Anno 1741 all' il 1760*, f. 59-59v.și 61.

²¹ Z. Pâclișanu, *op.cit.*, p.442-443.

²² T. Cipariu, *Acte și fragmente*, Blașiu, 1855, p.128.

²³ APF, *Collegio Urbano dell' Anno 1741 all' il 1760*, f.61-66. *Catalogo degli Alunni del Vener. Collegio Urbano de Prop. Fide per l'anno MDCCXXXI nel tempo del P.D. Francesco Sofio Tramontana De Pii Operarii rettore dell' anno XI.*

la teologie, venit în Colegiu în 3 octombrie 1740²⁴. Urmează apoi trei poziții numerotate de la 20, 21, 22 și după ele sunt notați, tot fără număr de ordine, Silvestru Caliani, transilvănean, 23 ani, de religie greacă, student la filosofie, venit în Colegiu în 3 octombrie 1740 și ultimul, George Maior, transilvănean, de 26 ani, de rit grec, student la filosofie, venit în Colegiu în 3 octombrie 1740²⁵.

În catalogul pe anul 1742, cei trei studenți transilvăneni apar deja cu numere de ordine. La poziția 11 apare Petru Aaron, de 29 ani, student la Teologie, anul II. La poziția 15 apare Silvestru Caliani, de 24 ani, student la Filosofie, anul II. La poziția 16 apare George Maior, transilvănean, 27 ani, student la Filosofie, anul II²⁶. La poziția 17 apare Giuseppe Barcodar, armean transilvănean, student la Filosofie, anul II, venit în Colegiu în 15 iunie 1741 și la poziția 39 Giovanni Corocinon, armean transilvănean, 14 ani, venit în Colegiu în 15 iunie 1741, studia gramatica²⁷.

În catalogul pe anul 1742 la poziția 11 apare Petru Aaron, apoi Vasile Boscikovich din Croația, viitorul episcop de Križevo (Criș), de 21 ani, de religie greacă, student la Teologie, iar la pozițiile 15 și 16 apar Silvestru Caliani și George Maior, de 27 de ani, deci se născuse în anul 1715²⁸. Tot în acest an studenții de la teologie și filosofie fac cerere pentru a primi cărți tipărite pentru studiu pentru că le era greu să-și noteze toate cursurile. Lor li se alătură doi profesori, Domenico Vincenzo, lector la Teologie și Francisco Jaquier, lector la Sacra Scriptură²⁹.

În catalogul pe anul 1743 apare la poziția 10 Petru Aaron, de 30 ani, la poziția 11 Vasile Boscikovich, de 22 ani, venit în Colegiu în 3 noiembrie 1741, la poziția 15 Silvestru Caliani de 25 ani, student în anul III la Filosofie, iar la poziția 16 apare George Maior de 28 ani³⁰, student în anul III la Filosofie³¹. Mai apare transilvăneanul Giuseppe Barchodor, armean, student la Filosofie în anul III, Paul Vkobranekovich din Țara Românească, student la Filosofie în anul III, venit în Colegiu în 20 aprilie 1742 și Giovanni Corocion, armean transilvănean, de 15 ani, gramatist, venit în Colegiu în 15 iunie 1741³².

Este mai mult ca sigur că în acest an Grigore Maior și-a susținut lucrarea de doctorat, intitulată „*Conclusiones ex universa Philosophia selectae quas Sacrae Congregationi Eminentissimorum ac Reverendissimorum D.D. Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium de Propaganda Fide*” – Gregorius Major S. Basilii Magni monachus Transylvanus, Venerabilis Collegii Urbani de Propaganda Fide alumnus D.D.D. În arhiva Colegiului se păstrează un rezumat tipărit format din 6 pagini, care cuprinde foaia de titlu a cărții, tipărite la Roma în tipografia Congregației, și cuprinsul pe scurt al celor 20 de capitole ale lucrării. La sfârșit mai este tipărit: „*Disputabuntur publice in Ven. Collegio Urbano de Propaganda Fide ab eodem qui supra, Assitente Patre Thoma Le Seur*³³ ex Ordine Mi-

²⁴ *Ibidem*, f. 61.

²⁵ *Ibidem*, f. 63v.-64.

²⁶ *Ibidem*, f. 121v., 122v.

²⁷ *Ibidem*, 122v. și 124v.-125.

²⁸ *Ibidem*, f. 149v.-150, 150v.-151.

²⁹ *Ibidem*, f. 133-139v.

³⁰ Rezultă din nou că era născut în anul 1715!

³¹ *Ibidem*, f. 178v.-179, 179v.-180.

³² *Ibidem*, f. 179v.-180, 181v. 182.

³³ A trăit între anii 1703-1770, fiind profesor de filosofie și teologie morală în Colegiu, membru al Societății Regale din Londra, Academiei din Berlin, al Institutului din Bologna, membru corespondent

*nimorum în praefato Collegio Philosophiae Lectore, et Sanctae Romanae, et Universalis Inquisitionis Qualificatore. Anno 1743. Mense Die Hora*³⁴. Are și cele două vize pentru a putea fi tipărită.

Catalogul pentru anul 1744³⁵ are la poziția 1 pe Vasile Boscikhovich din Croația, de 23 ani student la Teologie, anul III, la poziția 4 pe Silvestru Caliani de 26 ani, student la Teologie în anul I, la poziția 5 pe Grigore Maior de 29 ani, student la Teologie în anul I. Deci observăm că Petru Aaron a terminat studiile la Roma și probabil a plecat spre casă³⁶, iar ceilalți doi sunt deja la facultatea de teologie în anul I. La poziția 8 apare Paul Vkobranekovich, de 19 ani, student la Teologie, notat de astă dată ca român (vallaco). Din acest an se păstrează și o listă cu calificative ale studenților. Cei amintiți mai sus apar toți notați cu „optime”.

În anul 1745 rectorul Colegiului este Pater Idelfonso di S. Carlo, iar la Teologie apar în anul II trei transilvăneni: Silvestru Caliani (27 ani), Grigore Maior (30 ani), Giuseppe Barchodar (25 ani), iar la Retorică Giovanni Cracion (17 ani)³⁷.

În anul 1746 este ultima dată când Caliani și Maior mai apar în catalogul Colegiului. La poziția 3 apare Silvestro Caliani de 28 ani, student în anul III la Teologie și la poziția 4 Grigore Maior de 31 ani, student în anul III la Teologie³⁸. Mai apar transilvănenii Giuseppe Barchodar, student anul III la Teologie, Giovanni Caracion, student la Retorică, Giovanni Iacobfi din Gherla, de 18 ani, armean, la Retorică, venit în Colegiu la 21 iulie 1746³⁹.

În catalogul pe anul 1747 apar transilvănenii Giovanni Caracion, Giovanni Iacobfi și Toma Popovici din Oradea Mare, de 18 ani, de rit grec, student la Retorică, venit în Colegiu în 31 mai 1747⁴⁰.

În anul 1748 apar deja 4 transilvăneni, 2 armeni și 2 români. La poziția 8 Giovanni Caracion de 21 ani, student la Filosofie în anul II, la poziția 15 Giovanni Iacobfi, de 20 ani, student în anul II la Filosofie. Cei doi români sunt Toma Popovici la Retorică, la poziția 21 și Teodor Bula din Oradea Mare, de 15 ani, la Gramatică, venit în Colegiu în data de 31 mai 1747⁴¹.

În sfârșit, despre terminarea studiilor teologice de către Maior și Caliani vom face referire tot la registrul publicat de I. Ardeleanu în anul 1877, unde la poziția 3 apare Grigore Maior, alumn al colegiului Urban, care în 17 decembrie 1745 a obținut sacerdoțiul în ritul grec din partea cardinalului vicar în biserica Sfântul Atanasie. La poziția 6 apare Silvestru Caliani, monah bazilian din Dieceza Făgăraș⁴². Se mai păstrează un registru în care se con-

al Academiei de Științe din Paris, autor al nenumărate cărți, multe din ele scrise împreună cu Francois Jacquier (1711-1788), dintre care cităm *Circa novum S. Philippi aedificium observationes*, Roma, 1738 sau *Memoir sur le calcul intégral*, Roma, 1748 (<https://de.wikipedia.org/wiki/Thoma>).

³⁴ APF, *Collegio Urbano dell Anno 1741 all' il 1760*, f. 159v.

³⁵ APF, *Catalogo degli alunni del' Ven. Collegio Urbano de Propaganda Fide per l' anno MDCCXLIV nel tempo del Sig<no>re D. Domenico della Rocca interim Pro-Rettore dell' anno P<ri>mo*, f. 184.

³⁶ I. Ardeleanu publica în *Transilvania*, an X, nr. 11/1 iulie 1877, "Registrul alumnilor de la Propaganda Fide". La poziția 2 apare Petru Aaron, născut în Bistra, fiul lui Teodor Aaron din dieceza de Făgăraș, care în 26 mai 1742 a prestat jurământul, iar în anul 1743, ziua 30 iulie, a primit sacerdoțiul în Biserica Sfântul Atanasie din Roma în ritul grec de la arhiepiscopul Dionisie Modino. Deci el s-a întors acasă încă din anul 1743.

³⁷ APF, *Collegio Urbano dell Anno 1741 all' il 1760*, f. 265v.-266, 267v.-268.

³⁸ *Ibidem*, f.370v.-371.

³⁹ *Ibidem*, f. 370v.-371, 373v.-374.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 388v.-389, 389v.-390.

⁴¹ *Ibidem*, f. 464v.-465, 466v.-467.

⁴² *Transilvania*, anul X, nr. 11/1 iulie 1877, p.124.

semnau hotărârile Congregației în problemele curente. Aici, la anul 1745, apare notat faptul că Maior și Caliani au fost hirotoniți preoți, deci au terminat teologia: „Pentru sacerdoțiu, Silvestru Caliani, de rit grec, în vârstă de 29 ani, absolvent de teologie, cinci ani de Colegiu; Grigore Maior, de rit grec, în vârstă de 29 ani, absolvent de teologie, cinci ani de Colegiu”⁴³. Urmează apoi peste un an de ședere la Roma despre care nu știm mare lucru, până la plecarea acasă, care se întâmplă cândva în luna iunie a anului 1747⁴⁴. Această plecare s-a făcut la cererea expresă a împărătesei Maria Teresia⁴⁵.

Viorel Ciubotă
Muzeul Județean Satu Mare
Satu Mare, RO
ciubotasm@yahoo.com

⁴³ APF, *Acta Sacre Congregationis de Propaganda Fide de Anno 1745*, vol.115, f. 242v.

⁴⁴ *Transilvania*, anul X, nr. 11/1 iulie 1877, p. 124.

⁴⁵ Despre circumstanțele plecării acasă am discutat în anul 2015: Viorel Ciubotă, ”Viața și activitatea lui Grigore Maior în documente inedite”, în *Episcopul greco-catolic Grigore Maior la 300 de ani de la naștere*, Satu Mare, 2015, p. 66-68.